

Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego ZAKŁAD ZDROWIA PROKREACYJNEGO

kierownik: *Prof. CMKP dr hab. n. med. Michał Rabijewski*
Szpital „Inflancka”, ul. Inflancka 6, 00-189 Warszawa
tel. +48 602-776-681, e-mail: mirab@cmkp.edu.pl

Warszawa, dn. 30.07.2023

Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu BIURO RADY DISCYPLINY NAUKI MEDYCZNE	
wpl. dnia	08-08-2023
L. dz. RN-BW/	1417

Uniwersytet Medyczny
we Wrocławiu

RPW/13810/2023 P
Data: 2023-08-07

Prof. CMKP dr hab. med. Michał Rabijewski
Zakład Zdrowia Prokreacyjnego
Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego

Wiodli:

Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu
RADA DISCYPLINY NAUKI MEDYCZNE
Przewodnicząca
prof. dr hab. Agnieszka Haloń

Szanowna Pani
Prof. dr hab. n. med. Agnieszka Haloń
Przewodnicząca Rady Dyscypliny Nauki Medyczne
Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu

Recenzja rozprawy doktorskiej lek. Ewy Szuster pt.: „Wpływ pandemii COVID-19 na występowanie zaburzeń depresyjnych i seksualnych u kobiet i mężczyzn”

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska lekarz Ewy Szuster dotyczy niezwykle istotnego aspektu pandemii COVID-19, często pomijanego w opracowaniach naukowych, doniesieniach medialnych oraz w relacjach pacjent-lekarz a mianowicie wpływu pandemii, lockdownu, izolacji lub kwarantanny na stan psychiczny a szczególnie na życie seksualne. Takie podejście jest zrozumiałe, bowiem wobec choroby zbierającej dramatyczne żniwo, tysiące ofiar śmiertelnych, istotnego paraliżu a wręcz rozpadu dotychczasowego, znanego nam porządku świata, może wydawać się, że poruszanie tematyki życia seksualnego w obliczu tak dramatycznej sytuacji jest co najmniej problematyczne, jeżeli nie niestosowane.

Nic bardziej mylnego. Sama definicja zdrowia według Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) definiuje zdrowie jako dobrostan somatyczny, psychiczny i społeczny bez wskazywania, który

Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego **ZAKŁAD ZDROWIA PROKREACYJNEGO**

kierownik: *Prof. CMKP dr hab. n. med. Michał Rabijewski*
Szpital „Inflancka”, ul. Inflancka 6, 00-189 Warszawa
tel. +48 602-776-681, e-mail: mirab@cmkp.edu.pl

aspekt jest ważniejszy i o którym należy szeroko rozmawiać. Wszystkie te składowe uległy w okresie pandemii dramatycznemu pogorszeniu. Wpływ pandemii COVID-19 na dobrostan somatyczny nie podlega dyskusji ale wpływ na dobrostan społeczny i psychiczny bywał bagatelizowany i marginalizowany, bowiem cała energia i środki służby zdrowia skierowane były na ograniczenie chorobowości i śmiertelności z powodu pandemii COVID-19. Tymczasem miliony osób zamkniętych w domach przez parę miesięcy starały się prowadzić w miarę normalne życie a jakość tego życia, w tym szeroko pojmowanego zdrowia psychicznego a także seksualnego, pozostawała na marginesie walki z pandemią. Tylko nieliczne głosy lekarzy i psychologów wskazywały, że lockdown, ograniczenie kontaktów towarzyskich i społecznych oraz strach przed konsekwencjami choroby mają olbrzymi, negatywny wpływ na stan psychiczny i jego istotny składnik, czyli jakość życia seksualnego. Doświadczenia wyniesione z pandemii wykazały, że nierzadko konsekwencje dotyczące tych aspektów życia mają trwałe i destrukcyjny wpływ na nasze zdrowie, rozumiane według wspomnianej definicji WHO.

Praca doktorska lekarz Ewy Szuster oparta jest na cyklu publikacji w recenzowanych i impaktowanych czasopismach naukowych, a więc publikacje te przeszły rygorystyczny proces recenzji. Dlatego też recenzent skupi się na ogólnym omówieniu badań doktorantki i podzieli się swoimi przemyśleniami.

Lekarz Ewa Szuster w swoich badaniach zajęła się oceną wpływu pandemii COVID-19 i jej następstw (lockdownu, izolacji, kwarantanny i infekcji wirusem SARS-COV-19) na ryzyko wystąpienia zaburzeń depresyjnych oraz seksualnych u kobiet i mężczyzn w Polsce, wpływem doniesień medialnych na w/w dysfunkcje oraz oceną zmian nasilenia zaburzeń seksualnych i depresyjnych u kobiet podczas II fazy pandemii.

Autorka zastosowała metodę badawczą polegającą na ocenie anonimowych ankiet udostępnionych on-line wśród pełnoletnich mężczyzn i kobiet. Uwagę zwraca stosunkowo młody wiek badanych (średnio 25,1 lat u kobiet i 28,45 lat wśród mężczyzn). Oczywiście jest, że tak dobrana grupa badawcza nie odzwierciedla całej populacji kobiet i mężczyzn w Polsce, ale wynika z faktu otwartości i chęci stosunkowo młodej populacji na udział w badaniu opartym o korzystanie z internetu. Wydaje się, że analizując uzyskane wyniki należy jednak brać pod uwagę stosunkowo

Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego **ZAKŁAD ZDROWIA PROKREACYJNEGO**

kierownik: *Prof. CMKP dr hab. n. med. Michał Rabijewski*

Szpital „Inflancka”, ul. Inflancka 6, 00-189 Warszawa

tel. +48 602-776-681, e-mail: mirab@cmkp.edu.pl

młody wiek badanej populacji. Bowiem z jednej strony młodzi ludzie ponosili stosunkowo mniejsze następstwa pandemii w aspekcie ekonomicznym (ograniczenie lub zaprzestanie działalności gospodarczej, straty materialne), co mogło mieć mniejszy negatywny wpływ na ich stan psychiczny, z drugiej zaś strony z racji wieku i ograniczonych doświadczeń życiowych, mogli być mniej odporni psychicznie na zaistniałą sytuację a co za tym idzie bardziej narażeni na obniżenie nastroju i zaburzenia sfery seksualnej.

Należy również pamiętać, że oczekiwania dotyczące życia seksualnego u młodej populacji różnią się istotnie od osób 40-50-letnich, u których pandemia COVID-19 na pewno miała negatywny wpływ na szeroko pojętą jakość życia i stan psychiczny, ale prawdopodobnie nieco mniejszy na oczekiwania dotyczące libido i aktywności seksualnej.

Autorka w swoich badaniach zastosowała znane od lat narzędzia badawcze – polskie wersje Skali Funkcjonowania Seksualnego Kobiet (FSFI), Międzynarodowy Indeks Funkcji Erekcyjnej (IIEF) oraz Skalę Depresji Becka (BDI). Są to stosunkowo proste narzędzia badawcze, ale powszechnie stosowane, ewaluowane i łatwe do interpretacji. Liczba respondentów badania (1644 kobiety na początku pandemii, 720 w jej trakcie i 606 mężczyzn) była wystarczająca do wiarygodnej analizy statystycznej.

W publikacjach autorka zaznaczyła, że badania uzyskały zgodę Komisji Bioetycznej przy Uniwersytecie Medycznym im. Piastów Śląskich we Wrocławiu (KB-424/2021).

Podstawę pracy doktorskiej stanowią 3 oryginalne publikacje naukowe opublikowane w zagranicznych czasopismach naukowych. We wszystkich publikacjach doktorantka była pierwszym autorem a łączny IF cyklu wynosił 11,768 punktów (MEiN – 350).

W 1 pracy opublikowanej w *Sexual Medicine* (Mental and Sexual Health of Polish Women of Reproductive Age During the COVID-19 Pandemic - An Online Survey, *Sex Med* 2021;9:100367.) doktorantka oceniała wpływ pandemii COVID-19 na zdrowie psychiczne i seksualne u polskich kobiet za pomocą kwestionariusza depresji Becka skali FSFI i wykazała zmniejszenia aktywności seksualnej oraz mniejsze libido w okresie pandemii i lockdownu. Ponad 57% badanej populacji zgodziło się, że strach o stan zdrowia najbliższych był źródłem stresu i obniżonego nastroju. We

Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego **ZAKŁAD ZDROWIA PROKREACYJNEGO**

kierownik: *Prof. CMKP dr hab. n. med. Michał Rabijewski*

Szpital „Inflancka”, ul. Inflancka 6, 00-189 Warszawa

tel. +48 602-776-681, e-mail: mirab@cmkp.edu.pl

wnioskach autorka stwierdziła, że lockdown związany z pandemią COVID-19 wiązał się z częstym występowaniem objawów depresyjnych i zwiększonym ryzykiem dysfunkcji seksualnych, przy czym najczęściej zgłaszanymi problemami były obniżone libido i mniejsza aktywność seksualna.

W 2 pracy opublikowanej w *International Journal of Environmental Research and Public Health* (Depressive and Sexual Disorders during the First and Second Wave of the COVID-19 Pandemic among Young Polish Women; *Int J Environ Res Public Health*. 2022; 19(3): 1887) doktorantka oceniała, czy długoterminowe ograniczenia społeczne (II fala pandemii) mają inny wpływ na zdrowie psychiczne i seksualne Polek w porównaniu ze skutkami doświadczanymi na początku pandemii. Wyniki je badań wykazały, podczas II fali pandemii obserwowano niższe poziomy libido i mniejszą aktywność seksualną w stosunku do I fali, zwiększył się odsetek pacjentek objętych opieką psychiatryczną lub psychologiczną (z 6,5% do 14,44%) oraz niepokojących się o stan zdrowia najbliższych (z 57,5% do 65,14%). Co najważniejsze, w II fazie pandemii wykazała nasilenie zaburzeń depresyjnych oraz większe prawdopodobieństwo wystąpienia depresji wśród badanych kobiet. Takie wyniki doktorantka częściowo tłumaczyła faktem, że większość respondentek doświadczyła choroby lub śmierci spowodowanej pandemią COVID-19 wśród członków rodziny lub znajomych.

W 3 publikacji stanowiącej podstawę rozprawy doktorskiej również opublikowanej w *International Journal of Environmental Research and Public Health* (Mental and Sexual Health of Men in Times of COVID-19 Lockdown; *Int J Environ Res Public Health* 2022; 20;19(22):15327) doktorantka oceniała wpływ pandemii COVID-19 na stan psychiczny i życie seksualne mężczyzn. Obok kwestionariusza depresji Becka zastosowała kwestionariusz oceniający funkcje erekcyjne (IIEF-15). Badanie przeprowadzone u 606 mężczyzn wykazało, że obawa przed zarażeniem się COVID-19 negatywnie wpłynęła na zdrowie psychiczne u 22% mężczyzn, obawa o stan zdrowia najbliższych spowodowała stres i obniżenie nastroju u 42% a doniesienia medialne pogorszyły zdrowie psychiczne u 30% badanych. U 28% badanych wykazano objawy depresyjne o różnym stopniu nasilenia, w tym u 4,62% depresję ciężką. Doktorantka wykazała także występowanie zaburzeń wzwodu o średnim nasileniu, podobnie jak w odniesieniu do orgazmu, pożądania i satysfakcji seksualnej. Objawy depresyjne korelowały z zaburzeniami seksualnymi. Dodatkowo

Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego **ZAKŁAD ZDROWIA PROKREACYJNEGO**

kierownik: *Prof. CMKP dr hab. n. med. Michał Rabijewski*

Szpital „Inflancka”, ul. Inflancka 6, 00-189 Warszawa

tel. +48 602-776-681, e-mail: mirab@cmkp.edu.pl

doktorantka wykazała, że poziom libido i częstotliwość współżycia również były niższe w czasie pandemii niż przed lockdownem.

Podczas analizy statystycznej uzyskanych wyników Doktorantka zastosowała zaawansowane metody analizy statystycznej, w tym w celu oceny spójności wewnętrznej kwestionariuszy zastosowała współczynnik alfa Cronbacha, który miał wartość 0,83 co wskazuje na dobrą spójność wewnętrzną i pozwala na miarodajne wyciąganie wniosków z przeprowadzonych badań.

Na podstawie cyklu publikacji Doktorantka wyciągnęła skumulowane wnioski, że pandemia COVID-19 wywarła negatywny wpływ na stan psychiczny i zdrowie seksualne mężczyzn i kobiet a ryzyko obniżenia nastroju i stanów depresyjnych u kobiet rosło wraz z czasem trwania pandemii.

Uzyskane wyniki w mojej ocenie są niezwykle istotne i mają walor poznawczy, ale i praktyczny. Nie mamy wpływu na wystąpienie kolejnej pandemii, ale na podstawie obserwacji wniosków¹⁾ płynących z pandemii COVID-19 w latach 2020-2021 możemy w przyszłości skierować nasze wysiłki nie tylko na walkę z somatycznymi następstwami infekcji, ale także w większym stopniu skupić się na zapewnieniu osobom pozostającym w izolacji, narażonym na stres związany z przebiegiem pandemii i pozostającym pod dużym wpływem doniesień medialnych odpowiedniej opieki psychologicznej. Wydaje się, że skutki pandemii dotyczące stanu psychicznego i jego ważnego aspektu, jakim jest życie seksualne, mają charakter długofalowy i bardzo negatywnie wpływają na poczucie zdrowia a poświęcana im uwaga i troska są dalekie od optymalnej.

Po przeczytaniu manuskryptu nasunęły mi się pytanie, czy Doktorantka zaplanowała długofalową obserwację badanej grupy celem oceny wpływu pandemii COVID-19 na stan psychiczny i życie seksualne w dłuższej perspektywie czasu. Należy żałować, że stan izolacji i ograniczony dostęp do służby zdrowia uniemożliwił wzbogacenie badań o wyniki hormonalne, które umożliwiłyby skorelowanie uzyskanych wyników z obserwowanymi w innych badaniach negatywnymi hormonalnymi następstwami infekcji COVID-19 (hipogonadyzmu u mężczyzn, podwzgórzowo-przysadkowe zaburzenia miesiączkowania u kobiet).

Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego **ZAKŁAD ZDROWIA PROKREACYJNEGO**

kierownik: *Prof. CMKP dr hab. n. med. Michał Rabijewski*

Szpital „Inflancka”, ul. Inflancka 6, 00-189 Warszawa

tel. +48 602-776-681, e-mail: mirab@cmkp.edu.pl

Podsumowanie

Autorka wykazała się samodzielną zdolnością planowania i realizacji badań naukowych oraz analiz statystycznych. Niezwykle cenny jest fakt opublikowania wyników badań w zagranicznych, recenzowanych i impaktowanych czasopismach naukowych.

Cykl publikacji spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim i warunki określone w art. 187 ust. 1-4 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce”. Pozwalam sobie wystąpić do Rady Dyscypliny Nauki Medyczne Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu z wnioskiem o przyjęcie niniejszej rozprawy oraz dopuszczenie lekarz Ewy Szuster do dalszych etapów przewodu doktorskiego a z racji opublikowania wyników badań wnioskuje również o jej wyróżnienie.

Michał Rabijewski